

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van een
bureauonderzoek en boringen aan de
Frisiasingel te Burgum, gemeente
Tytsjerksteradiel (Fr.)**

J.Y. Huis in 't Veld

ARC-Rapporten 2004-33

Groningen
24 juni 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

In opdracht van VDM Woningen uit Drachten heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) uit Groningen een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) in de vorm van een bureau- en booronderzoek uitgevoerd aan de Frisiasingel te Burgum, gemeente Tytsjerksteradiel. Op het onderzoeksgebied zal huizenbouw plaatsvinden en hierdoor zal de bodem, en het eventueel aanwezige bodemarchief, worden verstoord. Het was dan ook nodig om, voorafgaande aan de bouw van de huizen, een archeologisch IVO uit te laten voeren. Het doel hiervan was een indruk te krijgen van de bodemopbouw en eventuele archeologische indicatoren te verzamelen. Het booronderzoek is op 13 mei 2004 uitgevoerd door mw. drs. M.C. Blom en drs. J.Y. Huis in 't Veld.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de westrand van het oude centrum van Burgum (afb. 1 en 2). Tot ca. één jaar geleden heeft op het terrein een schoolgebouw bestaan. Het gebouw is inmiddels gesloopt, inclusief alle funderingen. Dit heeft tot gevolg dat in het deel van het onderzoeksgebied waar het gebouw heeft bestaan, de grond ca. 90 cm lager ligt dan in de rest van het gebied. Op de boorpuntenkaart is het voormalige schoolgebouw weergegeven (afb. 2).

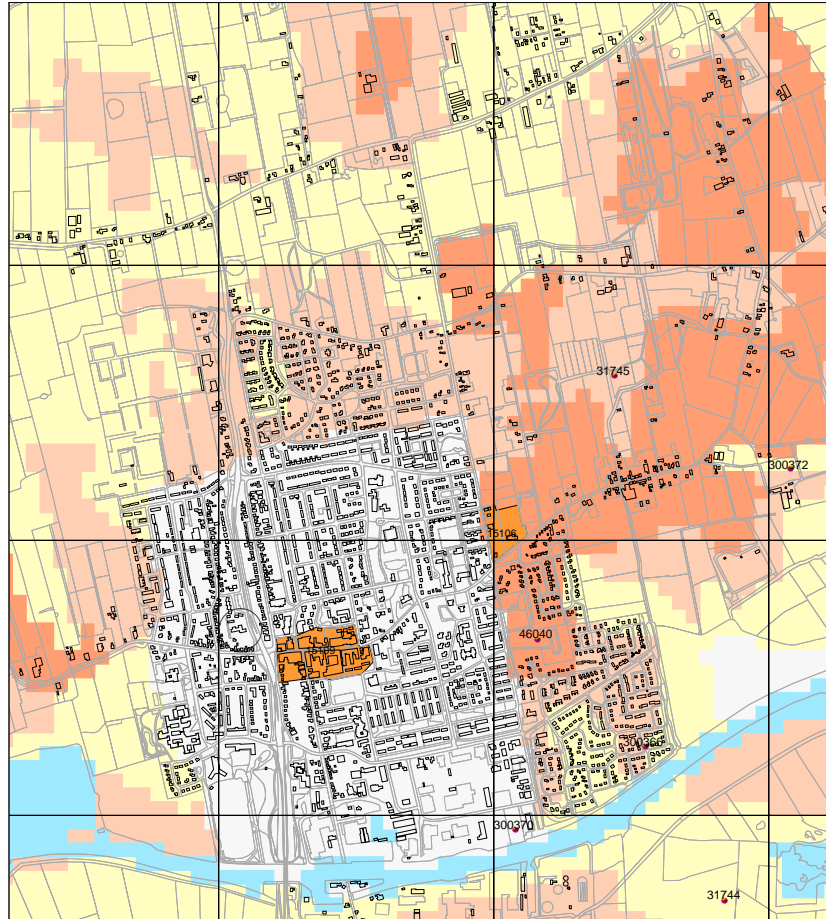
1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004-088
Provincie	Friesland
Gemeente	Tytsjerksteradiel
Plaats	Burgum
Toponiem	Frisiasingel
Kaartblad	6D
Coördinaten	195.05/578.50
Periode	–
Type object	–
Type bodem	Zand
Geomorfologie	Dekzandvlakte op keileem

1.4 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn op het onderzoeksterrein in totaal zes boringen gezet ten behoeve van de archeologie. Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen.

De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies zijn beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per

Legenda

- GRID_1KM
- HUIZEN
- WAARNEMINGEN
- TOP10 (c)TDN

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 Het centrum van Burgum met daarop aangegeven de archeologische monumenten en waarnemingen. De cirkel geeft de ligging van het onderzoeksgebied weer. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 12 mei 2004.

Afbeelding 2 Het onderzoeksgebied met de boorpunten. Kaart B. Schomaker.

boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van ontsluitingen, waaronder molshopen. De vondstzichtbaarheid was, vanwege de dichte begroeiing van het gebied met gras, laag.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

De bodem van het onderzoeksgebied bestaat uit dekzand, met in de diepere ondergrond keileem. Ten oosten van Burgum ligt een pakket enkeerdgrond, een door mensen gevormde ophogingslaag die op het dekzand is aangebracht. De archeologische verwachting van het onderzoeksgebied is volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) middelhoog tot hoog.¹ Gezien het feit dat het gebied in een bebouwde omgeving ligt, gaat het hier om een schatting op basis van de IKAW waarden van het omliggende gebied (zie afb. 1). Op zeer korte afstand van het onderzoeksgebied ligt een monument van hoge archeologische waarde (AMK-nr. 06D-029; Brandt et al. 1992). Het betreft de historische dorpskern van Burgum. Een ander monument van hoge archeologische waarde (AMK-nr. 06D-026) bevindt zich aan de oostelijke rand van Burgum. Dit is het voormalige kloosterterrein van het Burgumer klooster.

Naast deze monumenten zijn er in de omgeving van het onderzoeksgebied enkele archeologische waarnemingen bekend. Waarnemingsnummer 300370 betreft een vuurstenen bijtje daterend uit de Enkelgrafcultuur (ca. 2800–2450 v. Chr.). Iets oostelijk hiervan is een slijpsteen uit het Mesolithicum (ca. 8800–4900 v. Chr.) gevonden (waarnemingsnr. 300366). Ten noordoosten van Burgum is een vroeg-middeleeuwse fibula aangetroffen (waarnemingsnr. 31745).

Direct ten oosten van Burgum zijn in 1998 tijdens een booronderzoek door RAAP vondsten uit de steentijd, Romeinse Tijd en Middeleeuwen gedaan (Brandt et al. 1992). De archeologisch relevante lagen bleken echter op de betreffende locatie geheel verstoord te zijn en de vondsten waren in de bouwvoor opgenomen. Vermoedelijk zijn de vondsten afkomstig uit een nederzetting, waarvan de exacte ligging niet meer te bepalen is.

2.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw in het onderzoeksgebied bestaat van onder tot boven uit:

- van ca. 150 tot 110 cm beneden maaiveld: geel fijn zand, C-horizont;
- van ca. 110 tot 100 cm beneden maaiveld: bruin fijn zand, B/C-horizont;
- van ca. 100 tot 75 cm beneden maaiveld: donkerbruin fijn zand, B-horizont;

¹Aangezien de FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra) voor dit deel van Friesland nog in ontwikkeling is, is hier teruggerepen op de IKAW.

- van ca. 75 tot 55 cm beneden maaiveld: grijs of donkergrijs fijn zand, E-horizont;
- van ca. 55 tot 0 cm beneden maaiveld: donkerbruingrijs fijn zand met baksteenspikkels, deel van A-horizont of mogelijke opgebracht esdek.

Het gaat om een duidelijk waarneembare en voor het grootste deel intacte podzolbodem waarvan de top ca. 50–70 cm onder het maaiveld ligt.

Op het deel van het gebied waar het schoolgebouw heeft gestaan, is de bodem afgetopt tot op de B/C-horizont. De zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied, ter hoogte van boring 4, is tot op de C-horizont verstoort.

2.3 Vondsten

Er zijn tijdens de bodemkartering geen archeologische vondsten aangetroffen. Alleen in de boorkern van boring 1 is een stukje onbewerkt vuursteen gevonden.

3 Conclusies

De bodem in het onderzoeksgebied is op het deel waar tot voor kort de school stond tot op de B/C-horizont afgetopt. In de rest van het gebied komt een min of meer onverstoorte podzolbodem voor (boringen 1, 2, 5 en 6; zie afb. 2). Het gaat vooral om de randen van het gebied. Er zijn geen archeologische vondsten gedaan, maar gezien de deels intacte bodem en de archeologische vondsten in en rond Burgum (zie paragraaf 2.1), is het wel een gebied met mogelijke archeologische potentie.

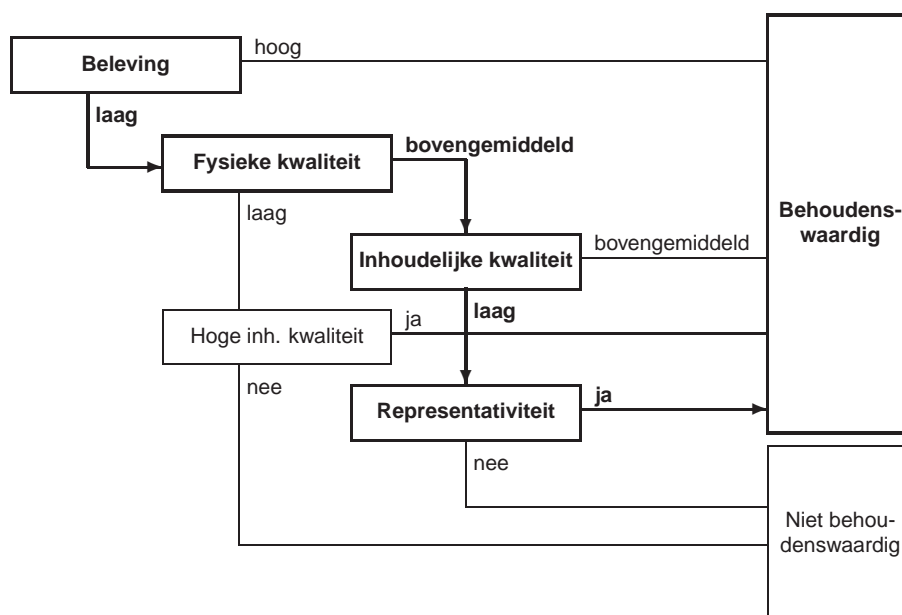
4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	nvt
herinneringswaarde	–	nvt

<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	2	Op een deel van het onderzoeksgebied is een voor een groot deel intacte podzolbodem aanwezig
conservering	2	Anorganische materialen zoals steen en aardewerk kunnen goed bewaard zijn
aardewerk		
verbrand bot		
onverbrand bot		
botanie		

<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	–	nvt
informatiewaarde	–	nvt
ensemblewaarde	–	nvt
representativiteit	–	nvt

5 Aanbeveling

Wanneer de bodemversturende activiteiten in het kader van de huizenbouw plaatsvinden op het deel van het gebied waar een min of meer onverstoorde podzolbodem is aangetroffen en wanneer deze activiteiten tot op de top van de podzolbodem reiken wordt, gezien de mogelijke archeologische potentie van het onderzoeksgebied, aanbevolen het archeologisch IVO uit te breiden door middel van een aantal

megaboringen.² Deze moeten geplaatst worden op het intacte deel van het onderzoeksgebied. De boringen moeten aan tonen of er op het onderzoeksgebied archeologische resten aanwezig zijn.

Literatuur

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0.* Amersfoort.

²Boringen met een verlengde edelmanboor met een diameter van 18-20 cm.

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

FZ	fijn zand	Lz1	leem, zwak zandig	Lz3	leem, uiterst zandig
h1	zwak humeus	h2	matig humeus	g2	matig grindig

boring 1					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	FZ	h2	geleidelijk	donkerbruingrijs	opgebracht, puinresten
80	FZ	h1	geleidelijk	donkerbruingrijs	zwak ijzerhoudend, geel gevlekt
105	FZ	h2	geleidelijk	donkerbruingrijs	A-horizont of enkeerdgrond, vuursteen op 95 cm
120	FZ		geleidelijk	donkerbruin	B-horizont
150	FZ			lichtgeelbruin	C-horizont
boring 2					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ	h1	geleidelijk	lichtbruingrijs	opgebracht, puinspikkels
55	FZ	h2	scherp	donkerbruingrijs	A-horizont of enkeerdgrond
70	FZ		geleidelijk	donkergrijs	E-horizont
90	FZ		geleidelijk	donkerbruin	B-horizont
100	FZ		geleidelijk	bruin	B/C-horizont
110	FZ			geel	C-horizont
boring 3					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
15	FZ	h1	geleidelijk	bruin	B/C-horizont
85	FZ		geleidelijk	lichtgeelbruin	C-horizont
90	Lz1	g2	geleidelijk	geelgrijs	keileem, steentjes
110	LZ3	g2		lichtgrijsgeel	
boring 4					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
15	FZ	h1	scherp	lichtgeelgrijs	opgebracht zand, puinresten
80	FZ		scherp	donkergrijs	
100	FZ		scherp	grijsbruin	gemengd
150	FZ			lichtgeelgrijs	C-horizont, gemengd
boring 5					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	FZ	h1	diffuus	donkerbruingrijs	
70	FZ		scherp	donkergrijs	E-horizont
100	FZ		geleidelijk	roodbruin	B-horizont, matig ijzerhoudend
110	FZ		geleidelijk	bruin	B/C-horizont
120	FZ			lichtgeelbruin	C-horizont
boring 6					
<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
60	FZ	h1	geleidelijk	donkerbruingrijs	gemengd, puinspikkels
85	FZ		geleidelijk	grijs	E-horizont
100	FZ		geleidelijk	bruin	B-horizont
120	FZ		geleidelijk	lichtbruin	B/C-horizont, onderkant laag gemengd
155	Zs1			lichtgeelbruin	C-horizont

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio); diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio); landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart